

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC 81
UDC 82
UDC 008

ISSN 2545-3998

ПАЛИМПСЕСТ

МЕЃУНАРОДНО СПИСАНИЕ ЗА ЛИНГВИСТИЧКИ, КНИЖЕВНИ
И КУЛТУРОЛОШКИ ИСТРАЖУВАЊА

PALIMPSEST

INTERNATIONAL JOURNAL FOR LINGUISTIC, LITERARY
AND CULTURAL RESEARCH

PALMK, VOL 3, NO 5, STIP, MACEDONIA, 2018

ГОД. III, БР. 5
ШТИП, 2018

VOL. III, NO 5
STIP, 2018

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

Год. III, Бр. 5
Штип, 2018

Vol. III, No 5
Stip, 2018

PALMK, VOL 3, NO 5, STIP, MACEDONIA, 2018

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

ИЗДАВА

Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, Штип,
Република Македонија

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Ранко Младеноски

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

Виктор Фридман, Универзитет во Чикаго, САД
Толе Белчев, Универзитет „Гоце Делчев“, Република Македонија
Нина Даскаловска, Универзитет „Гоце Делчев“, Република Македонија
Ала Шешкен, Универзитет Ломоносов, Руска Федерација
Олга Панкина, НВО Македонски културен центар, Руска Федерација
Георгета Раца, Универзитет Банат, Романија
Астрид Симоне Грослер, Универзитет Банат, Романија
Горан Калоѓера, Универзитет во Риека, Хрватска
Дејан Дуриќ, Универзитет во Риека, Хрватска
Шандор Чегледи, Универзитет во Панонија, Унгарија
Ева Бус, Универзитет во Панонија, Унгарија
Хусејин Озбај, Универзитет Гази, Република Турција
Зеки Ѓурел, Универзитет Гази, Република Турција
Елена Дараданова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Ина Христова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Џозеф Пониах, Национален институт за технологија, Индија
Сатхарај Венкатесан, Национален институт за технологија, Индија
Петар Пенда, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Данило Капасо, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Мета Лах, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Намита Субиото, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Ана Пеличер-Санчез, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Мајкл Грини, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Татјана Гурин, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Диана Поповиќ, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Жан Пол Мејер, Универзитет во Стразбур, Република Франција
Жан Марк Веркруз, Универзитет во Артуа, Република Франција
Регула Бусин, Швајцарија
Натале Фиорето, Универзитет во Перуца, Италија
Оливер Хербст, Универзитет во Вурцбург, Германија

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

PUBLISHED BY

Goce Delcev University, Faculty of Philology, Stip,
Republic of Macedonia

EDITOR-IN-CHIEF

Ranko Mladenoski

EDITORIAL BOARD

Victor Friedman, University of Chicago, United States of America
Tole Belcev, Goce Delcev University, Republic of Macedonia
Nina Daskalovska, Goce Delcev University, Republic of Macedonia
Alla Sheshken, Lomonosov Moscow State University, Russian Federation
Olga Pankina, NGO Macedonian Cultural Centre, Russian Federation
Georgeta Rata, Banat University, Romania
Astrid Simone Grosler, Banat University, Romania
Goran Kalogjera, University of Rijeka, Croatia
Dejan Duric, University of Rijeka, Croatia
Sándor Czeglédi, University of Pannonia, Hungary
Éva Bús, University of Pannonia, Hungary
Husejin Ozbaj, GAZI University, Republic of Turkey
Zeki Gurel, GAZI University, Republic of Turkey
Elena Daradanova, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Republic of Bulgaria
Ina Hristova, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Republic of Bulgaria
Joseph Ponniah, National Institute of Technology, India
Sathyaraj Venkatesan, National Institute of Technology, India
Petar Penda, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Danilo Capasso, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Meta Lah, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Namita Subiotto, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Ana Pellicer Sanchez, The University of Nottingham, United Kingdom
Michael Greaney, Lancaster University, United Kingdom
Tatjana Durin, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Diana Popovic, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Jean-Paul Meyer, University of Strasbourg, French Republic
Jean-Marc Vercruyse, Artois University, French Republic
Regula Busin, Switzerland
Natale Fioretto, University of Perugia, Italy
Oliver Herbst, University of Wurzburg, Germany

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Драгана Кузмановска
Толе Белчев
Нина Даскаловска
Билјана Ивановска
Светлана Јакимовска
Марија Леонтиќ
Јована Караникиќ Јосимовска

ЈАЗИЧНО УРЕДУВАЊЕ

Даница Гавриловска–Атанасовска (македонски јазик)
Весна Продановска (англиски јазик)
Толе Белчев (руски јазик)
Билјана Ивановска (германски јазик)
Марија Леонтиќ (турски јазик)
Светлана Јакимовска (француски јазик)
Јована Караникиќ Јосимовска (италијански јазик)

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК

Славе Димитров

АДРЕСА

ПАЛИМПСЕСТ
РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А
п. фах 201
МК-2000 Штип, Македонија

Меѓународното научно списание „Палимпсест“ излегува двапати годишно во печатена и во електронска форма на посебна веб-страница на веб-порталот на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип:

<http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Трудовите во списанието се објавуваат на следните јазици: македонски јазик, англиски јазик, германски јазик, француски јазик, руски јазик, турски јазик и италијански јазик.

Трудовите се рецензираат.

EDITORIAL COUNCIL

Dragana Kuzmanovska
Tole Belcev
Nina Daskalovska
Biljana Ivanovska
Svetlana Jakimovska
Marija Leontik
Jovana Karanikik Josimovska

LANGUAGE EDITORS

Danica Gavrilovska-Atanasovska (Macedonian language)
Vesna Prodanovska (English language)
Tole Belcev (Russian language)
Biljana Ivanovska (German language)
Marija Leontik (Turkish language)
Svetlana Jakimovska (French language)
Jovana Karanikik Josimovska (Italian language)

TECHNICAL EDITOR

Slave Dimitrov

ADDRESS

PALIMPSEST
EDITORIAL COUNCIL
Faculty of Philology
Krste Misirkov 10-A
P.O. Box 201
MK-2000, Stip, Macedonia

The International Scientific Journal “Palimpsest” is issued twice a year in printed form and online at the following website of the web portal of Goce Delcev University in Stip:
<http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Papers can be submitted and published in the following languages: Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish and Italian language.

All papers are peer-reviewed.

BIBLIOGRAPHIC INFORMATION

Journal Name	PALIMPSEST International Journal for Linguistic, Literary and Cultural Research
Abbreviation	PALMK
ISSN (print)	2545-398X
ISSN (online)	2545-3998
Knowledge field:	UDC 81
UDC code	UDC 82 UDC 008
Article Format	HTML/ PDF; PRINT/ B5
Article Language	Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish, Italian
Type of Access	Open Access e-journal
Type of Review	Double-blind peer review
Type of Publication	Electronic version and print version
First Published	2016
Publisher	Goce Delcev University, Faculty of Philology, Stip, Republic of Macedonia
Frequency of Publication	Twice a year
Subject Category	Language and Linguistics, Literature and Literary Theory, Education, Cultural Studies
Chief Editor	Ranko Mladenoski
Country of Origin	Republic of Macedonia
Online Address	http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL
E-mail	palimpsest@ugd.edu.mk Academia edu https://www.ugd.academia.edu/ PALIMPSESTПАЛИМПСЕСТ
	Research Gate https://www.researchgate.net/profile/Palimpsest_Palimpsest2
Profiles	Facebook Palimpsest / Палимпсест Twitter https://twitter.com/palimpsest22 SCRIBD https://www.scribd.com/user/359191573/Palimpsest-Палимпсест

СОДРЖИНА / TABLE OF CONTENTS

15 ПРЕДГОВОР

Светлана Јакимовска, уредник на „Палимпсест“

FOREWORD

Svetlana Jakimovska, editor of Palimpsest

ЈАЗИК / LANGUAGE

19 Виолета Јанушева

ИСТИОТ/А/О/Е ВО НОВИНАРСКИОТ ПОТСТИЛ НА
МАКЕДОНСКИОТ СТАНДАРДЕН ЈАЗИК

Violeta Janusheva

THE [SAME] IN THE JOURNALISTIC SUB-STYLE OF THE STANDARD
MACEDONIAN LANGUAGE

31 Игор Станојоски

ЗА И ПРОТИВ УПОТРЕБАТА НА АОРИСТОТ ОД НЕСВРШЕНИТЕ
ГЛАГОЛИ

Igor Stanojoski

USE OF IMPERFECTIVE AORIST: FOR AND AGAINST

43 Марија Леонтиќ

КОНТРАСТИВНА АНАЛИЗА НА ГЛАСОВИТЕ ВО ТУРСКИОТ И ВО
МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК И НИВНА КЛАСИФИКАЦИЈА

Marija Leontik

CONTRASTIVE ANALYSIS OF THE TURKISH AND MACEDONIAN
SOUNDS AND THEIR CLASSIFICATION

КНИЖЕВНОСТ / LITERATURE

61 Chahinda Ezzat

LES VOIX DU « SILENCE » DANS LE SILENCE DE MAHOMET DE SALIM
BACHI

Chahinda Ezzat

VOICES OF “SILENCE” IN THE SILENCE OF MAHOMET BY SALIM BACHI

73 Марија Ѓорѓиева Димова

ПИШУВАЊЕТО КАКО ДОМУВАЊЕ

Marija Gjorgjieva Dimova

WRITING AS A NARRATIVE HOME

87 Nurdan Yeşilyurt

DEDE KORKUT HİKÂYELERİ'NDE İHANET MOTİFİ ÜZERİNE

Nurdan Yeşilyurt

UPON THE THEME OF TREACHERY IN THE BOOK OF DEDE KORKUT

99 Satı Kumartaşlıoğlu

AFYONKARAHİSAR/EMİRDAĞ TÜRKÜLERİNDE COĞRAFYA VE MEKÂN UNSURLARI

Satı Kumartaşlıoğlu

GEOGRAPHY AND PLACE ELEMENTS IN EMIRDAG FOLK SONGS

115 Şerife Seher Erol Çalışkan, Tuğba Teke

TÜRKMEN EFSANELERİNDE NEDİR ŞAH

Sherife Seher Erol Calışhkan, Tugba Teke

NEDIR SHAH IN TURKMENIAN LEGENDS

131 Славчо Ковилоски

ХРИСТЕ ХАЏИ КОНСТАНТИНОВИЧ: ПИСМОВНИК И ЕРМИНИЈА

Slavcho Koviloski

HRISTE HADZHI KONSTANTINOVICH: PISMOVNIK AND ERMINIA

139 Can Şen, Alp Eren Demirkaya

TROYSKİLİ AHMED TACEDDİN'İN RUSYA TÜRKLERİNİN TİYATRO FAALİYETLERİ HAKKINDAKİ BİR YAZISI

Can Şen, Alp Eren Demirkaya

AN ARTICLE OF AHMED TACEDDIN FROM TROYSKI ABOUT THEATER ACTIVITIES OF RUSSIAN TURKS

151 Даниела Андоновска-Трајковска

ТРАГАЊЕ ПО ЕСЕНЦИЈАТА ВО (ВОН)ТЕКСТОВНИТЕ СТРУКТУРИ (КОН „ВО КОЖУРЕЦОТ НА ВЕКОТ“ ОД ВЕСНА МУНДИШЕВСКА-ВЕЛЈАНОВСКА)

Daniela Andonovska-Trajkovska

A QUEST FOR THE ESSENCE IN THE (EXTRA) TEXTUAL STRUCTURES OF “IN THE COCOON OF THE CENTURY” BY VESNA MUNDISHEVSKA-VELJANOVSKA

161 Ивона Мургоска, Мариче Чолакова

РЕАКТУЕЛИЗАЦИЈА НА МИТОТ ЗА АНТИГОНА ВО ДРАМИТЕ НА СОФОКЛЕ И НА ЖАН АНУЈ

Ivona Murgoska, Mariche Cholakova

REACTUALIZATION OF THE MYTH ANTIGONE BY SOPHOCLES AND ANOULIH

КУЛТУРА / CULTURE

179 **Luciana Guido Shrempf**

VIAGGIO NELLA STORIA DELL'ITALIA CONTEMPORANEA ATTRAVERSO I FILM DEGLI ULTIMI VENTI ANNI: DALLA PRIMA GUERRA MONDIALE AD OGGI

Luciana Guido Shrempf

A JOURNEY ACROSS THE HISTORY OF CONTEMPORARY ITALY THROUGH THE MOVIES OF THE LAST TWENTY YEARS: FROM THE FIRST WORLD WAR UNTIL TODAY

197 **Слободан Милошески**

КУЛТУРА НА ЧИТАЊЕ НА ЛИКОВНИТЕ ДЕЛА

Slobodan Milosovski

CULTURE OF READING THE ARTWORK

207 **Петар Намичев, Екатерина Намичева**

ЧАРДАКОТ – ВИТАЛЕН ПРОСТОПЕН ЕЛЕМЕНТ ОД ГРАДСКАТА КУЌА ВО ШТИП ОД 19 ВЕК

Petar Namicev, Ekaterina Namicheva

THE BALCONY LOGGIA - A VITAL SPATIAL ELEMENT OF THE 19TH CENTURY HOUSE IN SH TIP

221 **Стојанче Костов**

ОРСКАТА ТРАДИЦИЈА КАЈ МАКЕДОНСКАТА ДИЈАСПОРА ВО СРБИЈА (ПО ПРИМЕРИ ОД ИСТРАЖУВАЊАТА НА ЕТНОКОРЕОЛОГОТ МИХАИЛО ДИМОСКИ ВО ГЛОГОЊ И ВО ЈАБУКА)

Stojanche Kostov

THE FOLK DANCE TRADITION OF THE MACEDONIAN DIASPORA IN SERBIA (FOLLOWING THE RESEARCHES OF ETHNOCHOREOLOGIST MIHAILO DIMOSKI IN PANCHEVO, KACHAREVO, GLOGONJ AND JABUKA)

233 **Zorica Nikolovska**

DER ÜBERSETZUNGSPROZESS ALS MACHTÄQUILIBRIUM ZWISCHEN VERSCHIEDENEN KULTUREN

Zorica Nikolovska

THE TRANSLATION PROCESS AS A POWER EQUILIBRIUM BETWEEN DIFFERENT CULTURES

МЕТОДИКА НА НАСТАВАТА / TEACHING METHODOLOGY

245 Mohamed El-Halfaoui

LANGUES ET CULTURES DANS LE SYSTEME EDUCATIF MAROCAIN
(ANALYSE DES REPRESENTATIONS)

Mohamed El-Halfaoui

LANGUAGES AND CULTURES IN THE MOROCCAN EDUCATIONAL
SYSTEM (ANALYSIS OF REPRESENTATIONS)

259 Abderrahim Turchli

VERS UNE PROMOTION DE L'ENSEIGNEMENT – APPRENTISSAGE DE
L'INTERCULTUREL A TRAVERS LA LECTURE DE L'ŒUVRE LITTERAIRE
SUBSAHARIENNE

Abderrahim Turchli

TOWARDS THE PROMOTION OF INTERCULTURAL TEACHING-
LEARNING THROUGH READING FRANCOPHONE LITERARY WORK

269 Адријана Хаџи-Николова, Нина Даскаловска

СТРАТЕГИИТЕ ЗА ЧИТАЊЕ ВО НАСТАВАТА ПО АНГЛИСКИ ЈАЗИК

Adrijana Hadji-Nikolova, Nina Daskalovska

READING STRATEGIES IN ENGLISH LANGUAGE INSTRUCTION

281 Ümit Süleymani

MAKEDONYA'DA TÜRKÇE ÖĞRETMEN ADAYLARININ PSİKOLOJİK
ÖZELLİKLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Ümit Süleymani

A STUDY ON THE PSYCHOLOGICAL PROPERTIES OF TURKISH
TEACHER CANDIDATES IN MACEDONIA

293 Милена Гаврилова, Нина Даскаловска

ИНДИВИДУАЛНИ РАЗЛИКИ МЕЃУ УЧЕНИЦИТЕ И РАЗЛИЧНИ
СТИЛОВИ НА УЧЕЊЕ

Milena Gavrilova, Nina Daskalovska

INDIVIDUAL LEARNER DIFFERENCES AND DIFFERENT LEARNING
STYLES

ПРИКАЗИ / BOOK REVIEWS

- 307** **Људмил Спасов, Димитар Пандев**
„СТАНДАРДЕН МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК“ ОД АВТОРКАТА ВИОЛЕТА
ЈАНУШЕВА

Ljudmil Spasov, Dimitar Pandev
STANDARDEN MAKEDONSKI JAZIK [STANDARD MACEDONIAN
LANGUAGE] BY VIOLETA JANUSHEVA

- 313** **Ранко Младеноски**
БЕЛЕТРИЗИРАЊЕ НА ТЕОРИЈАТА И ТЕОРЕТИЗИРАЊЕ НА
БЕЛЕТРИСТИКАТА

Ranko Mladenoski
BELLETRIZING OF THE THEORY AND THEORIZING OF THE
BELLETRISTICS

- 331** **Марија Гркова**
ПРАГМАТИЧКАТА КОМПЕТЕНЦИЈА ВИДЕНА НИЗ ОЧИТЕ НА
НАСТАВНИЦИТЕ НА СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ

Marija Grkova
PRAGMATIC COMPETENCE THROUGH THE EYES OF A FOREIGN
LANGUAGE TEACHERS

ДОДАТОК / APPENDIX

- 339** ПОВИК ЗА ОБЈАВУВАЊЕ ТРУДОВИ
ВО МЕЃУНАРОДНОТО НАУЧНО СПИСАНИЕ „ПАЛИМПСЕСТ“

CALL FOR PAPERS
FOR THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “PALIMPSEST”

ПРЕДГОВОР

Почитувана читателке, ценет читателу,

Пред вас го имате петтиот број на меѓународното научно списание *Палимпсест* со кој тоа влегува во третата година од своето постоење. Бавните, но сигурни исчекори кои ние како уредници ги остваруваме со секој нов број на списанието само ни ја потврдуваат увереноста дека сме биле на вистинскиот пат кога ги поставувавме неговите темели. Имено, водени од идејата на нашиот патрон Гоце Делчев дека „светот единствено е поле за културен натпревар меѓу народите“ сметавме дека токму страниците на нашето списание, преку размената на идеи и сознанија, ќе создадат нов простор за културен и научен натпревар. Во тој дух и се определивме трудовите да се објавуваат на повеќе јазици (англиски, француски, германски, италијански, турски и руски јазик), секако негувајќи го, пред сè, мајчиниот македонски јазик. Во тој дух беше и определбата да се објавуваат трудови не само на домашни туку и на странски автори чиј интерес за списанието расте со секој нареден број.

Во петтиот број на списанието во петте рубрики (*Јазик, Книжевност, Култура, Методика на наставата и Прикази*) се распределени вкупно 25 труда. Дел од нив се напишани од страна на автори од Македонија: Виолета Јанушева, Игор Станојоски, Марија Леонтиќ, Марија Ѓорѓиева Димова, Славчо Ковилоски, Даниела Андоновска-Трајковска, Ивона Мургоска, Мариче Чолакова, Лучана Гвидо-Шремпф, Слободан Милошески, Петар Намичев, Екатерина Намичева, Стојанче Костов, Зорица Николовска, Адријана Хаџи-Николова, Нина Даскаловска, Милена Гаврилова, Умит Сулејмани, Људмил Спасов, Димитар Пандев, Ранко Младеноски и Марија Ѓркова. Покрај нив, во рубриката *Книжевност* свој придонес дадоа и Чахинда Езат (Chahinda Ezzat) од Египет, како и Нурдан Јешилјурт (Nurdan Yeşilyurt), Сат' Кумарташл'оглу (Satı Kumartaşlıoğlu), Шерифе Сехер Ерол Чал'шкан (Şerife Seher Erol Çalışkan), Тугба Теке (Tuğba Teke), Џан Шен (Can Şen) и Алп Ерен Демиркаја (Alp Eren Demirkaya) од Турција. Помеѓу преостанатите, рубриката *Методика на наставата* ја збогатија и Мохамед Ел-Халфаи (Mohamed El-Halfaoui) и Абдерахим Турчли (Abderrahim Turchli) од Мароко.

Искажувајќи искрена и длабока благодарност кон сите автори кои дадоа свој придонес за збогатувањето на овој број, воедно ја изразувам и својата цврста убеденост дека културниот и научен натпревар на страниците на *Палимпсест* нема да застане и дека во него ќе продолжат да објавуваат трудови, на големо задоволство на Уредувачкиот одбор и на Редакцискиот совет, наши колешки и колеги од сите континенти.

Светлана Јакимовска, уредник на Палимпсест

FOREWORD

Dear reader,

This is the fifth issue of the international scientific journal *Palimpsest* which enters the third year of its existence. The slow but sure steps forward that we as editors accomplish with each new issue of the journal confirm our conviction that we were on the right track when we laid down its foundations. Namely, led by the idea of our patron Goce Delchev that “the world is only a field for cultural competition among nations”, we believed that the pages of our journal, through the exchange of ideas and knowledge, would create a new space for cultural and scientific competition. In that spirit we decided to publish articles in many languages (English, French, German, Italian, Turkish and Russian), certainly nurturing, above all, our native Macedonian language. In that spirit was the decision to publish articles not only from Macedonian but from foreign authors as well whose interest in the journal grows with every new issue.

In the fifth issue of the journal a total of 25 papers are placed in the five sections (*Language, Literature, Culture, Teaching Methodology and Book Reviews*). Some of them are written by authors from Macedonia: Violeta Janusheva, Igor Stanojoski, Marija Leontik, Maria Gjorgjieva Dimova, Slavcho Koviloski, Daniela Andonovska-Trajkovska, Ivona Murgoska, Mariche Cholakova, Lucana Guido-Schrempf, Slobodan Miloseski, Petar Namichev, Ekaterina Namicheva, Stojanche Kostov, Zorica Nikolovska, Adrijana Hadzi-Nikolova, Nina Daskalovska, Milena Gavrilova, Umit Sulejmani, Ljudmil Spasov, Dimitar Pandev, Ranko Mladenovski and Marija Grkova. In addition to them, among the contributors to the “*Literature*” section were Chahinda Ezzat from Egypt, as well as Nurdan Yeşilyurt, Satı Kumartaşlıoğlu, Sherife Seher Erol Calışkan, Tugba Teke, Can Şen and Alp Eren Demirkaya from Turkey. The “*Teaching Methodology*” section was also enriched by Mohamed El-Halfaoui and Abderrahim Turchli from Morocco.

Expressing sincere and deep gratitude to all authors contributing to the enrichment of this issue, I also express my firm conviction that the cultural and scientific competition on the pages of *Palimpsest* will not stop, and to the great pleasure of the Editorial Board and the Editorial Council, our colleagues from all continents will continue to publish their articles in the journal.

Svetlana Jakimovska, editor of Palimpsest

ЧАРДАКОТ – ВИТАЛЕН ПРОСТОРЕН ЕЛЕМЕНТ ОД ГРАДСКАТА КУЌА ВО ШТИП ОД 19 ВЕК

Петар Намичев

Универзитет „Гоце Делчев“, Република Македонија
petar.namicev@ugd.edu.mk

Екатерина Намичева

Европски универзитет, Република Македонија
ekaterina.namiceva@gmail.com

Апстракт: Чардакот претставува доминантен функционален елемент во просторната концепција на градската куќа од 19 век во Штип. Притоа положбата на чардакот има централно место во организацијата на станбениот простор кој ги поврзува другите простории (одаите, кујната) во една целина. Формата на просторот се поставува по средината на основата, во странична положба на основата, по целата длабочина на куќата или со неправилна форма, прилагодена на функцијата на просторот. Во обликувањето на чардакот се применети конструктивните особености на градбата, просторните елементи на вграден и подвижен мебел, а присутна е и декорацијата кај поимотните сопственици на вратите, прозорците, оградите од скалите, таванот и сл. На тој начин се отсликуваат локални и автохтони карактеристики на чардакот од градската куќата од Штип. Значењето и влијанието на чардакот во организацијата на куќата довело до формирање на тип на *куќа- чардаклија* која била карактеристична за населбите од поширокиот регион на Балканот.

Клучни зборови: *куќа, простор, чардак, ограда.*

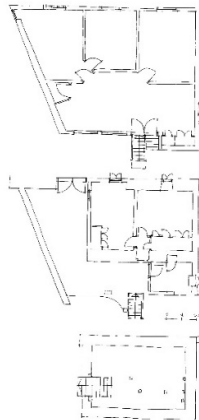
Вовед

Просторната концепција на градската куќа во Штип од 19 век содржи сложен функционален одраз на потребите и можностите на семејството од истиот период. Иако е со слична просторна концепција со другите градови во Македонија, сепак се зачувале и се развивале одредени локални особености, изразени во просторната концепција на куќата. Градот Штип имал развиена економска подлога, преку трговијата и положбата во регионот, со што се создале услови за развој на градската буржоазија. (Грабријан, 1986). Со зголемувањето на бројот на населението во градот, се појавила потреба за проширување на просторните потреби на градот, преку неговиот урбанистички развој. Потребите на одреден слој на населението при градење на куќите се

задоволувавал со зголемени просторни, архитектонски и естетски карактеристики, во однос на претходниот период. Притоа чардакот претставувал значаен централен простор околу кој се организирале преостанатите простории на катот.

Чардакот се употребувал како термин за станбен простор подигнат со неколку скали и ограден, најчесто на катот, за да биде заштитен од јавниот простор. Често ја презема, покрај другите, и функцијата на одаја за прием, исфрлен од линијата на објектот. Се верува дека чардакот бил применет за подобрување на функционалноста на куќата, наменет за гости и за веселби на поимотните семејства, по углед на муслиманските куќи. (Петровиќ, 1955).

Основната просторна концепција на градската куќа од Штип се состои од приземје со *трем* каде што се сместени економските простории, *потон*, *визба* за складирање на производи и други предмети. Приземјето често поради збиената урбана структура се поставувало во иста линија со урбаната мрежа на куќите, од кои, некои од нив, најчесто на главните улички, се одвојувал простор за дуќан, во семејствата кои се занимавале со одреден занает (чевларски, пекарски и слично). (Нетков, 1964). На катот од куќата кој се сметал за простор со добра ориентација и визури кон градот, се поставувале станбените простории. Чардакот се сметал за централен простор кој просторно ги обединувал и поврзувал одаите и кујната (*мутвак*). (Томовски, 1986). Најчесто заради рационална искористеност на просторот и зголемување на просторните потреби на поширокото семејство, се градело уште едно ниво, односно втор кат.

Слика 1

Изглед на карактеристична основа на подрум, приземје и кат на градска куќа од (ул. „Гоце Делчев“, 45) Штип, 19 век

Значењето на чардакот во организацијата на куќата во периодот на 19 век се потврдува со создавање на тип на куќа наречена со терминот *чардаклија*, според доминацијата на чардакот во однос на надворешниот изглед на куќата. (Намичев, 2017).

1. Просторна концепција на чардакот

Евидентна е доминацијата на просторот на чардакот во однос на другите простории во однос на големината, формата и функционалната на куќата. Поради значењето на формата на чардакот, при градењето градителите обрнувале особено внимание на вклопувањето во структурата на конструкцијата на куќата, на отворање на просторот кон околината, се водело грижа за односот кон соседните објекти, како и за примената на естетските и декоративни елементи, со што се нагласувало значењето на чардакот во куќата.

Положбата и формата на чардакот во однос на основата на куќата се појавува во неколку варијанти, со правоаголна форма во положба на средината, по длабочината на основата (куќа на ул. „Димитар Влахов“, 65), со прекршена форма на буквата Г (куќа на Т. Делипетрев), по целата широчина (куќа на ул. „Гоце Делчев“, бр. 45) или со неправилна форма (куќа на З. Делипетрова), како најсложен просторен концепт.

Слика 2

Типови на форми (А. Правоаголна форма; Б. Форма на буквата Г; В. По широчина на основата; Г. Со неправилна форма) на чардак во основа од кат на градска куќа во Штип, 19 век

Различноста на просторната положба на чардакот говори за начинот на создавање на формата која зависи од самата локација на куќата и односот кон околината. При одредување на формата на чардакот се внимавало да биде ориентиран кон градот, со отворени визури и почитување на односот кон соседните објекти.

Најчесто во текот на денот чардакот бил осветлен со јужна, југозападна или југоисточна страна, додека положбата на одаите имала второстепено значење.

Чардакот претставува простор со најголема корисна површина во однос на другите простории. Корисната површина на чардакот на првиот кат, кај куќи со повеќе нивоа, изнесувала: 15,5 м², 18,1 м², 20,24 м², 50,0 м², додека на вториот катот изнесувала 15,34 м², 17,28 м², 19,04 м², 23,94 м², 24,6 м², 26,95 м², 28,9 м², 31,28 м², 36,8 м², 38,5 м², 39,64 м², 49,38 м², 52,8 м², што претставува површина која е предвидена за повеќенаменски простор. Според големините, првото ниво има помала површина, додека најгорниот кат има зголемена површина, како централен простор кој е во функција на сите нивоа на куќата.

Височината на корисниот простор на чардакот имала димензии во првиот кат од 2,23 м, 2,40 м, 2,50 м, 2,55 м, 2,64 м, 2,75 м, 2,92 м, додека на највисокиот кат се зголемува до 2,38 м, 2,50 м, 2,55 м, 2,68 м, 2,75 м, 2,78 м, 2,80 м, 2,82 м, 2,90 м, 3,15 м, 3,88 м. Височината е прилагодена на положбата на чардакот и големината на неговата корисна површина, како и во однос на големината на куќата.

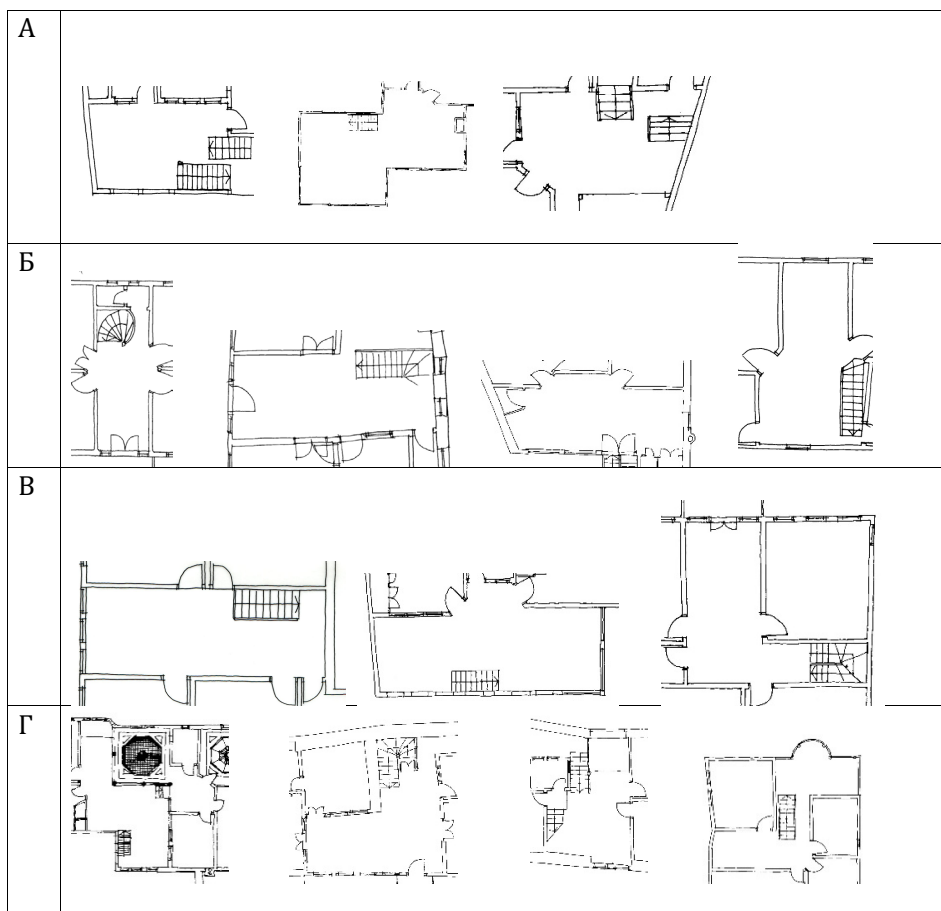
Според извршените анализи и согледувања може да се констатира дека чардакот претставувал значаен просторно-функционален елемент кој го создавал специфичниот изглед и карактер на секоја куќа, со што се создал современ однос кон потребите на семејството и кон актуелните градителски нормативи од 19 век во регионот.

2. Концепт на мултифункционален простор

Главна карактеристика на чардакот на катот претставува неговата повеќефункционалност, каде што се извршуваат активностите поврзани со занимавањето на семејството, за одржување на веселби, пречекување на гости, ноќевање во летниот период, комуникациски простор за поврзување на другите простории во хоризонтално (одаи) и вертикално ниво (економски простории). На тој начин овој простор има потреба од постојана трансформација на просторот, со парчиња на мебел кои се користат според потребата. Најчесто се користат елементи од современ европски мебел (столчиња, маси) кои се поставени во одајата или во другите простории, одредени прирачни полици и други покуќнински подвижни предмети.

Една од главните карактеристики на просторот на чардакот е функцијата на поврзување на сите простории во хоризонтално ниво со одаите на катот, како и преку скалите со другите простории од приземјето и подрумот. Скалите се поставувале на едната страна од просторот на чардакот, додека вратите од одаите се групирале од секоја страна за да овозможат најкраток контакт со скалите, односно со другите простории во куќата.

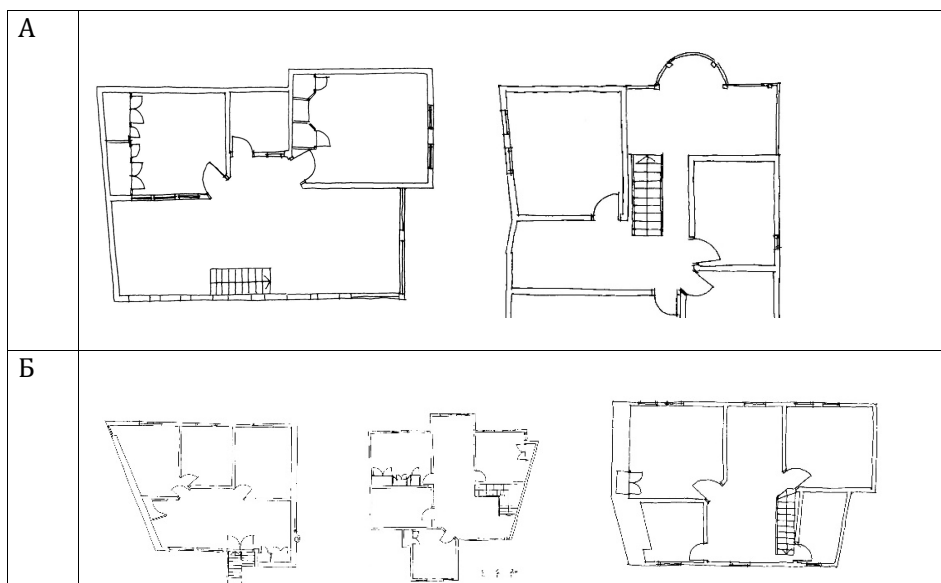
Кај куќите со сложени просторни решенија, поради комплексноста на просторот, за задоволување на функционалноста на чардакот, се практикувале неколку различни нивоа на подната височина, со што се добивал надвишен простор, најчесто со правоаголна основа, како издвоена целина. Овој простор се нарекувал *миндерлук* (Петровиќ, 1955), или како дел од површината на чардакот претставува *кошк* – поради неговата положба најчесто поставен во агол, или *троњ* (Грабријан, 1986) поради подигнувањето на подната површина (*диванхана*). Често кај одредени поимотни куќи декорацијата се надополнувала со посебен таван изработен од дрвени геометриски и елементи во резба, со што се потенцирало значењето на просторот во куќата (куќата на сем. Дуковиќ).

Слика 3

Основи на просторна концепција и поврзаност на просторот на чардакот со другите простории на катот. Чардак со положба и форма во основата на градската куќа: А. Аголна; Б. По средината на основата; В. По широчина или длабочина на основата; Г. Неправилна форма во основата.

Појавата и одржувањето на чардакот во долг временски период е резултат и на доминантната положба на чардакот во однос на куќата и во однос на ориентацијата кон средиштето на маалото и градот. Конфигурацијата на теренот во градот, а особено во Ново Село, овозможувала положбата на чардакот да биде ориентирана кон улицата или кон реката, односно градот.

Слика 4

Основа на А. Отворен и Б. Затворен тип на чардак, од карактеристичен кат на куќа, Штип, 19 век

Според просторниот концепт на куќата, чардакот се забележува најчесто како отворен простор или поретко затворен. На овие два различни концепти влијаела, пред сè, климата од високите температури во летниот период, но и заштита, кај затворениот тип, од ниските температури во зимскиот период.

Притоа чардакот (отворен или затворен) најчесто бил комбиниран и во складна композиција со еркерните испусти, најчесто во форма на кошиња кои се надвиснувале над сокаците и формирале уникатен амбиент на уличната мрежа и на градот.

Отворениот тип на чардак имал декорирани седла, на линијата на поврзување на дрвените столбови со хоризонталните челни греди на фасадата, со што се овозможувало, покрај цврста конструктивна врска која повремено била еластична, и декорација на предната челна фасада. На тој начин чардакот претставувал преоден простор на околината и пејзажното опкружување со затворените простории од куќата.

Затворениот тип на чардак, според анализите, почесто бил применуван, поради долгите зими и заради потребата за подобра изолација при загревање на внатрешниот простор. На челната страна кон улицата просторот се затварал со прозорци кои се поставувале по целата линија, со симетрично поставување во основа и во однос на положбата на прозорците на куќата. На тој начин чардакот имал доволно дневно светло за одржување на активностите, а воедно од надворешната страна

се потенцирала неговата положба и значење со големиот број вградени прозорци.

Затворениот тип на чардак, секако, се појавил во подоцнежниот период, откако се согледале особеностите на отворениот чардак, и се трансформирал во затворен простор. (Петровиќ, 1955). Повремените семејни потреби се задоволувале со поставување на балкон, на фасадата од чардакот, што претставува влијание од европската куќа од истиот период.

3. Концепција на мебел

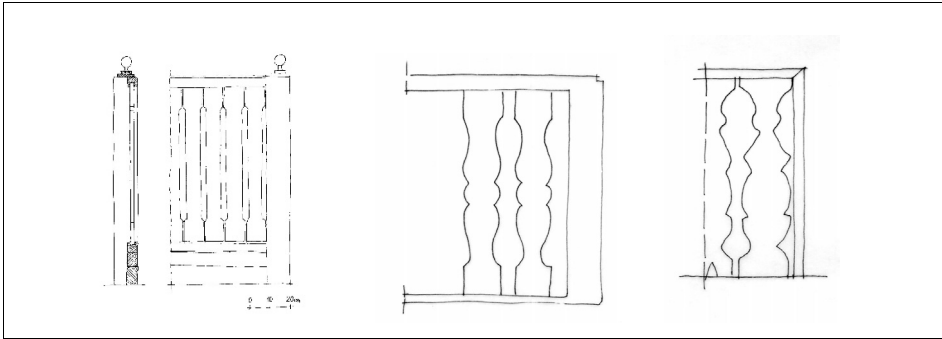
Имотните семејства при крајот на 19 век и почетокот на 20 век во просторот на чардакот поставуваат подвижен мебел кој се користи во текот на целата година. На тој начин чардакот како затворен простор претставува активен простор и во зимскиот период, што ја задоволува потребата мебелот да биде составен дел на просторот.

Просторот на чардакот е повеќефункционален при што, освен овозможување на комуникација со другите простории во куќата, тој интензивно се користи за реализирање на секојдневните работни активности (особено во летниот период, ако чардакот е од отворен тип) каде што се плете, односно се изработуваат текстилни предмети за украсување, се подготвува храна за зимата, се изработуваат одредени занаетчиски покуќински предмети, се ноќева во топлите денови, се одржуваат семејни и верски веселби, се седи преку денот и слично. При реализирање на различните активности потребно било просторот да биде празен, односно да се опремува по потреба, во зависност од активноста на членовите на семејството. Според начинот на користење на просторот потребен бил прирачен мебел кој најчесто се земал од одаите кои имале потреба од мебел за постојано опремување. Најчесто се користел мебел за седење со традиционална форма на столчиња (локална) или како импорт од европските градови каде што било престижно да се има ваков тип на мебел и во градската куќа од периодот на 19 век.

Со подигање на подната површина се формирал засебен издвоен дел –*миндерлук*, термин применет поради поставување на миндери, вградени седишта покрај линијата на сидот, најчесто под прозорците, кои претставуваат основен елемент на вграден мебел во просторот. Овој елемент се применувал кај куќите со големи површини каде што и површината на чардакот имала просторни можности за издвојување на еден негов дел, со што се збогатува опремата и декорацијата во просторот. (Петровиќ, 1955).

При одржувањето на веселбите просторот на чардакот се поврзувал со одаите во еден корисен простор со што и подвижниот мебел се поставувал според потребата, во сите простории подеднакво.

4. Примена на декорација

Слика 5

Изглед на огради од скали, исполнети со профилирани декоративни штици, дел од декорацијата на чардакот од градска куќа, Штип, 19 век

Често во градските куќи на поимотните семејства (куќата на Икономови) се вградуваат и полици со вратнички или отворени, со декорација која се постигнува со конструктивното решение, обработката на штиците, кон внатрешниот простор на чардакот. На тој начин се потенцира значењето на просторот во куќата и поврзувањето со нивото на функционалност и декорација со одајата, каде доминираат декоративни детали.

Слика 6

Изглед на декорирани рамки на врати и вградени елементи во бондручната конструкција од просторот на чардакот, од градска куќа во Штип, 19 век

Во куќите најчесто просторот на чардакот е со скромна опрема на вградени елементи и мебел, со доминација на конструктивните дрвени греди и столбови каде што декорираните штици од оградата на скалите и профилираните седла на спојот на гредите и столбовите е единствената декоративна обработка.

Декорацијата на просторот од вградените елементи се однесува на примена на геометриски мотиви кои најчесто се и конструктивни елементи. (Кировска, 1999). Поретко се применува растителна

декорација, со потенцирани површини на надвратниците или на делови од декорацијата на таванот (куќа на сем. Икономови, сем. Дуковиќ).

Распоредот на вратите во просториите, кои често се поставени под одреден агол, со примена на одредени профилирани опшивни штици на рамките, придонесува за одредена декорација и раздвижување на динамиката на просторот. Минималната декорација која се отсликува на одредени конструктивни и видливи површини во ентериерот претставува израз на инвентивноста на занаетчиите кои работеле на градбата на куќата, односно специјализираните групи на *мајстори-дограмаџии* кои ги подготвувале претходно подготвените елементи на вратите, долапите, прозорците, оградите и слично.

5. Анализа на основните функционални елементи на чардакот

Преку скалите вообичаено се пристапува на површината на чардакот и тие се поставуваат на задната страна од куќата, од страна на внатрешниот двор или со положба која овозможува преку пристапот да се добие прегледен простор. Оградата од скалите најчесто се изведува со дрвени елементи и профилирани штици, со отвори кои имаат локални карактеристики.

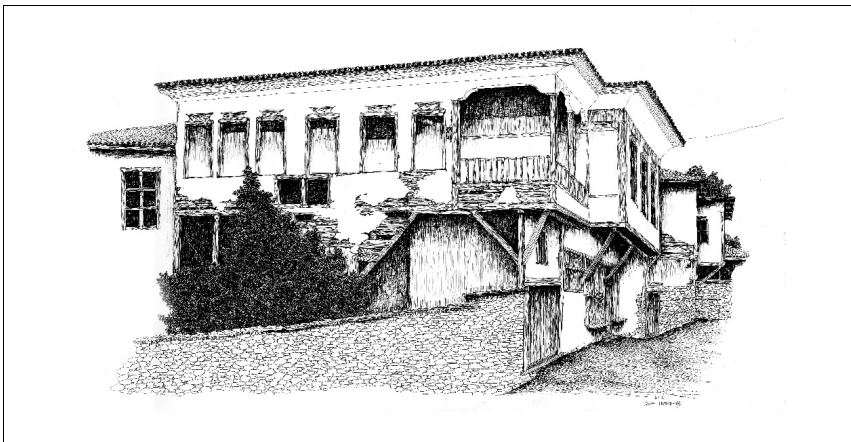
Конструкцијата на куќата се одредувала во зависност од потребите на семејството. Притоа се изработувал план за поставување на носечките дрвени столбови, греди од бондручната конструкција, кои биле основа за формирање на изгледот на чардакот. Притоа се одредувала големината на просторот кој бил во сооднос со димензиите на куќата, односно според договорените услови со домаќинот. Градителите во 19 век работеле во групи (тајфи) кои имале искусни занаетчии, кои биле општи за сите фази од градењето, но вклучувале и специјализирани занаетчии (за обработка на камен, за дрвени елементи – *дограмаџии* и слично). Искуството кои тајфите го пренесувале во различни региони на Балканот влијаело и при формирањето на виталните елементи на изгледот на чардакот кај градската куќа во Штип.

Слика 7

Фактори на влијанија при организација и валоризација на вредностите на просторот на чардакот од градската куќа во Штип, 19 век

Вредностите на градската куќа во Штип неминовно се поврзани со географската положба, економскиот потенцијал на градот, локалните сфаќања за формата на куќата и нејзиното функционирање и опремување, како и прилагодување на одреден основен модел кој се практикувал на балканскиот регион. Преку формата на чардакот овие влијанија можеле во најголема мерка да се дефинираат и применуваат. Покрај локалните норми за куќата кои созреваа во одредени општествени и социјални услови, значително е и влијанието на градителите кои пренесувале одредени влијанија од регионот каде што работеле сезонски на градски куќи од сличен тип.

Слика 8

Изглед на чардак на кат од градска куќа (сем. Мијалкови), Штип, 19 век

Во услови на турската управа со градењето на јавни објекти, во рамките на локалните услови на поднебјето и пејзажот, Штип постепено се трансформира од голема рурална населба во мала градска населба што влијае врз развојот на градската куќа. На тој начин созрева и одреден урбан однос кон формирањето на населбата при што чардакот добива одредено статусно значење. Тоа се манифестира преку неговата големина, комплексност, начин и интензитет на декорација.

Заклучок

Покрај доминантната функционална улога, чардакот обезбедува поврзување на внатрешниот корисен и на надворешниот простор. Во обликувањето на куќата од 19 век, односот кон дворното место, зеленилото, имало значење на создавање на пријатно место со стандардни услови за живот за семејството. Ориентацијата на куќата кон отворен простор, колку што дозволувала локацијата, се реализира преку отворен чардак или затворен чардак при што надворешниот ѕид е исполнет со вградени прозорци. На тој начин од надворешната страна се препознава положбата на чардакот, односно се добива специфичен лик на куќата од нагласената предна фасада.

Можеме да констатираме одредени доминантни карактеристики на чардакот, како основен просторен сегмент во создавањето на вредностите на градската куќа:

- Чардакот претставува повеќефункционален простор (за работа, за посета, одржување на веселби, за ноќевање и сл.) каде што се вешто вклопени конструктивните и естетските елементи;
- Функционално доминира просторот на чардакот и ги поврзува сите преостанати простории. Според тоа, значајна е просторната поставеност и поврзувањето на другите затворени простории – одајата, магацински простори, кујна и слично – во еден сложен функционален систем;
- Според доминацијата на чардакот како централен функционален, конструктивен и естетски елемент, се дефинира типологијата на објектот, при што се нарекува – *чардаклија* (од типот на *куќа на високо*);
- Посветено е најголемо внимание на поставување на положбата на чардакот во куќата, на простор со добра визура и ориентација.
- Особено даден е акцент на положбата на просторот на чардакот со околниот урбан простор и кон визурите на градот, или потесниот дел од населбата;
- Во градителскиот процес значајна е поврзаноста на конструктивното решение со функционално-просторниот концепт, со што се добива рационална искористеност на просторот на чардакот и воедно на целиот објект. На истиот концепт се надоврзува и посветеноста кон естетските решенија и декорација на просторот со елементи од вграден или подвижен

мебел, со што се добива комплетна слика за современ обликуван станбен простор.

Начинот на примена на чардакот во градската куќа во Штип има сличности со куќите од Велес, Кратово, Охрид и други градови од истиот период. (Николоска 2003).

Примената на чардакот е карактеристична за поголемиот дел од балканскиот простор, со слични карактеристики со градската куќа од Штип – според начинот и третманот на просторот на чардакот со западниот регион од Бугарија, според нивото на декорација со куќи од градски населби од Албанија, особено во влијанието на формата на чардакот на фасадното обликување со градската куќа од регионот на Јужна Србија (Петровиќ 1955), сличности на вклопеност на чардакот во просторот на куќата со станбени објекти од одредени населби од Северна Грција (Томовски 1960), или според одредени елементи применети преку начинот на декорирање со чардакот, односно станбени објекти од Западна Турција и др.

Врз основа на презентираниите анализи можеме да констатираме одредени вредности на градската куќа која била градена во периодот на интензивниот економски развој на градот и достигнала високи вредности во периодот од крајот на 19 и почетокот на 20 век. Притоа доминираат одредени локални сфаќања за формата на чардакот, во однос на конструктивните елементи, просторната структура, естетските нивоа на обликување на просторот и начинот на неговото функционирање во семејството. Просторот бил подложен на постојана трансформација и подобрување на квалитетот во однос на одредени современи модели на третирање на просторот, особено кон декоративната обработка и влијанијата во просторниот концепт на станбената архитектура од 19 век.

Библиографија

1. Грабријан, Д. (1986). *Македонска куќа*. Скопје: Мисла.
2. Кировска, И. (1999). Сместата на декорацијата во македонското градителство од 19 век, Скопје: РЗЗСК.
3. Намичев, П., Намичева, Е. (2014). *Надворешно обликување на куќата од Ново село и Штип во контекст на македонското профано градителство од 19-от век*. Зборник на трудови, Штип: Штипско научно здружение.
4. Намичев, П. Намичева Е. (2017). *Просторно обликување на одајата од традиционалната градска куќа во Штип од 19 век*, Палимпсест, год. 2, бр. 4. Штип: Филолошки факултет.
5. Нетков, В. (1964). *Куќата во Ново Село штипско и сегашна состојба*. Стара градска архитектура и урбанизација на градовите. Охрид: РЗЗСК.
6. Николоска, М. (2003). *Градските куќи од 19 век во Македонија*. Скопје: РЗЗСК.
7. Петровиќ Ѓ. (1955). *Народна архитектура, дократи и чардаци*. Београд: Граѓевинска књига.
8. Томовски, К. (1986). *Штипско Ново Село, урбанизам и архитектура*. Скопје: МАНУ.
9. Томовски, С. (1960). *Македонска народна архитектура*. Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“.

Petar Namicev

University Goce Delcev, Republic of Macedonia

Ekaterina Namicheva

European University, Republic of Macedonia

The Balcony Loggia - a Vital Spatial Element of the 19th Century House in Shtip

Abstract: The loggia represents dominant functional and important element in the spatial conception of the 19th century town houses in Shtip. At the same time, the position of the loggia balcony has a central place in the organization of the living space, which connects the other rooms (the rooms, the kitchen) in one entity. The form of the space is placed in the middle of the house plan, in the sideways position of the base, in the whole depth of the house or in an irregular shape, adapted to the function of the space. While shaping the loggia, structural features of building are applied, the spacious elements of built-in and movable furniture, decorative doors, windows, fences of the stairs, the ceiling, etc. In this way, the local and indigenous characteristics of the balcony loggia in the city house from Shtip are reflected. The significance and influence of the loggia balcony in the organization of the house led to the formation of a type of house "*chardakliya*" which was characteristic for the settlements of the wider region of the Balkans.

Keywords: *house, space, porch, fence.*

ГОД. III
БР. 5

ПАЛІМПСЕСТ

РАЛІМПСЕСТ

VOL. III
NO 5